

յաջողի Այնթապ մնալ, արաբ-կաթոլիկի մը տան մէջ իբր դաստիարակուհի, յետոյ Հալէպ կ'անցնի, եւ մինչեւ զինադադար՝ չքտի կեանք մըն ալ հոն բոլորելէ վերջ կը դառնայ Պոլիս: Հայրը մեռած էր, իր աղջիկը հեղ մըն ալ չլինալ տեսնելու մտմտութիւն:

Իր մտասեւեռումն է հիմա Եւրոպա մեկնիլ, աչքերը լուալ Զուլումի պատկերներէն, ուսման նուիրուիլ, ժընեւ մանկավարժուհի պատրաստուիլ: Քանի մը տարուան ուսանողի կեանք, եւ ահա մեր մօտը պիտի ըլլայ, կրկին դաւառ նետուելու եւ իր սեռին օգտակար հանդիսանալու անզուսպ մարմալով:

Յուլիս, 1919, «Ժամանակ»

12.— ՎԱԶԷ՛, ՀԵՐՈՍ ԱՂՁԻԿ...

Կիւրինէն էին: Շարժուան մը պսակ նո՛ր անցած էր իրենց գլխէն, երբ քաղքին տեղահանութիւնն էր սկսած: Եւ Զենոբ ու Զիւմրիթ խառնուեր էին շարքերուն այն անհուն կարաւանին, որ օրբանի մանուկէն մինչեւ զառամ ծերունին իր մէջը կը հաշուէր:

Հրդեհ կար, որ այդպէս շտապ կը փախչէին ամէնքն ալ: Հրդեհէ աւելի բա՛ն մը կար, Սոլոմ-Գոմոր, քաղաքին մէջ ու քաղաքէն դուրս, ամենուրե՛ք ուր վայրավատին Հայութիւն մը ստիպուած էր իր դոյուլիւնը քարշ տալու: Թորդոմեան սերունդին արշաւախումբն էր այս, տառապանքի անոտնակոխ խաւերուն մէջ նոր պեղումներ կատարելու...

Անգամ մը ոստիկաններ այս գոյգը բաժնել էին ուզեր. Զիւմրիթ՝ իր ամդրանիկ սիրոյն հրայրքը կուրծքին՝ մազերը քակեր էր, աղամանդէ պախճաւանդ մը զնելով սրիկաներուն ձեռքը: Այլուր նո՛յն սպառնալիքն էր կրկնուեր. եւ հարսը մերկացեր էր ճիտի զարդոսկիներէն՝ ամուսինէն չզատուելու անդրդուելի կամքով:

Ինթիլլիլի ճամբուն վրայ, ի՛նչ ուրախութեամբ ականատես էին եղած անոնք Պաղտատի Շինութեանց Գիծին աշխատութեանց: Զիւմրիթ դերման երկրաչափի մը ոտքն էր ինկեր, որպէսզի իբրեւ բանուոր ընդունուէին եւ վար դրուէին: (Ո՛վ դեղեցկութիւն, եւ դո՛ւ, հայ կնոջ արտասուագ՛ին թախանձանք, ահա հրա՛ջը գործեցիք):

Տարագիր ամուլը Ֆիլիբ Հոլման եւ Ընկ. տառերը վրան՝ պզտիկ տաղաւար մը ունի հիմա, ձորի մը մէջ փութանակի կառուցուած: Զենոբ հող ու քար կը կրէ օրն ի բուն, կինն ալ լուացարար է եղած գործաւորական բանակին:

**

Չարքաչ կեանքի մը բոլոր զրկանքները ոչի՛նչ գեղջած էին սակայն Զիւմրիթի հրապոյրներէն: Նրբահասակ իր մարմինը կ'աճէր կ'աղուորնար, եւ աղուորնալուն հետ՝ փորձա՛նք ալ կը դառնար իր անձին: Բանուորներէն մինչեւ Զավուչներ՝ զմայլումի խօսքեր ունէին շրթունքնուն, ամէն անգամ որ ձորէն անցնէին եւ տաղաւարին քով՝ լուացքի տաշտին վրայ ծռած տեսնէին դեռատի այս հայուհին, իր բումբերուն եւ թեւերուն մերկութեանը մէջ:

Ու եղաւ ինչ որ կ'ենթադրուէր, ինչ որ կարծես ճակատագրուած էր ըլլալ այդ ամայութիւններուն մէջ, ուր հայ պատիւին դարանակալ թշնամին՝ միշտ արթուն իր աչքն էր սեւեռած:

... Գիշեր մը ստուերի պէս բան մը երեւցած էր ձորին կողմերը, տա-

դաւարէն ոչ շատ հեռու: Ներսը, լամբարը կ'առկայծէր եւ Զիւմրիթ պտուկը դրած էր կրակին, կէս դիշերուն գործէն դարձող էրկանը կերակուրը պատ-
րաստելու ետեւէ: Երկար դեգերումներէ վերջ, ստուերը մօտեցած էր լաթէ
այդ տնակին, եւ դռնակէն ներս սողոսկելով՝ խոշոր դաշոյն մըն էր փայլե-
ցուցած: Բէճէպ Չալուչն էր, քիւրա գործաւորապետը, սարսա՛փը տեղւոյն
ափ մը տարագիր հայութեան:

Մանկամարդ կիներ ժամանակ չէր ունեցած շարժում մը ընելու: Իր դէ-
մը կանգնած կը տեսնէր գարշելի գաղտորս մը՝ որ կ'ասպատակէր — ախպէս
անպատկառ — դէպի սուրբ անտառը Հայ Պատիւին: Որո՞ւ պոռար, ո՞ր լե-
րան ու երկինքին զրկէր բողբոջի իր աղաղակը: Եւ յուզմունքէն դողդոջուն՝
ինկած էր անոր թեւերուն մէջ, կիրքի մծղնէ մկրտութիւններէ անցնելու...:

Վայելքէն արբշիւ՝ Բէճէպ օղիի Վաթրա մը հանեց ծոցէն: Խմեց չնա-
գայլի ծարաւով, եւ շատ չանցած՝ ըմպանակը դատարկեց: Հրէշը կը գարթ-
նուր վերստին մօրուցքի նոպաներով: Յետոյ, առատ թոյնին ազդեցութեանը
տակ՝ քուրջի պէս կը փռուէր գետին, խօր թմբիրի մը անձնատուր:

Ուրքի է Զիւմրիթ, գինովին գլխուն վերեւ արձանացած: Արիւնը քուն-
քերը կը խուժէ եւ փայլակներ կ'անցնին աչքերուն ցանցերէն: Բո՛ւհհ... ճը-
րագը մարած է արդէն, մէջի իւղն ալ պարպուած անոր վրայ, որ ալքուլէն կը
խորդայ տակաւին: Լուցկի մը հագուստներուն, շո՛ւտ... լուցկի մը եւս՝ տա-
ղաւարի քղանցքին...:

Դուրսը համատարած մթութիւն: Եւ աղջամուղջին խորէն՝ ի՛նչ կար-
միր պատկեր սա լաթէ տնակը, բոցերու մէջ ամբողջ:

Ան ո՞վ է որ կը փախչի լոյսերուն առջեւէն, բոպիկ հեւ ի հեւ, հերար-
ձակ: — Վազէ՛, դէպի լեռնէ՛րը վազէ, հերո՛ս աղջիկ. դնա՛ հովերուն ու խա-
ւարին պատմել թէ ինչպէ՛ս աղէկ դիտէ մաքրել Հայուհին՝ իր պատիւին ա-
ղարտը:

«Ամէնուն Տարեցոյցը», 1916 — 1920

ԹԵՂԻՍԻԿ

ՄԵՍԻԱ ԽԱՆՁԱՏԵԱՆ
կամաւոր դէպի Կովկաս,
կամաւոր Հայկական Լեգիոնի
Արարայի նախաւարտին տասնապետ

Չախէն աջ.—
ԹԱԹԵՈՍ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԴԱԻԻԹԵԱՆ
ԱԼԷԲՍԱՆ ԳԸԼՊԱՇԵԱՆ